

Opinnäytetyö AMK

Esittävä taide/ Musiikki

2019

Sanna Nordström

HORN CALLS

– käyrätorven orkesteriharjoitteita aloittelevalle
soittajalle

OPINNÄYTETYÖ AMK | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävä taide/ Musiikki

2019 | 18 sivua, 1 liitesivu

Sanna Nordström

HORN CALLS

- käyrätorven orkesteriharjoitteita aloittelevalle soittajalle

Tämä opinnäytetyö on kaksiosainen. Kirjallisessa osiossa käsitellään käyrätorven orkesterikirjallisuuden orkesteriharjoitteita käyrätorvelle. Tavoitteena on tuottaa musiikin perustasolle sopivaa alkeisoppimateriaalia, joka tukisi käyrätorvensoiton opiskelua.

Musiikin perustason käyrätorvea koskevia tasosuoritusvaatimuksia, sekä niihin sisältyviä painopisteitä ja tavoitteita on käytetty viitekehyksenä orkesteriharjoitteiden valinnassa ja uusien harjoitteiden laatimisessa. Tähän opinnäytetyöhön valittiin viisi orkesteriharjoitetta, jotka sopivat soittoharjoitusmateriaaliksi musiikin perustasolla opiskeleville käyrätorvensoittajille.

Opinnäytetyön taiteellinen osuus oli keväällä 2018 Turun filharmonisen orkesterin solistikonsertissa esitetty teos Lars-Erik Larssonin Concertino käyrätorvelle.

ASIASANAT:

orkesteriharjoite, käyrätorvi, orkesteriote, alkeismateriaali, instrumenttiopetus, musiikkikasvatus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Music pedagogy

2019| 18 pages, 1 page in appendices

Sanna Nordström

HORN CALL

- orchestra excerpts for a beginner Horn player

This thesis consists of two parts. The subject of the written thesis is the French horn's orchestra excerpts for a beginner. The aim is to study and produce basic teaching material from the French horn's orchestra excerpts, that can be used when teaching the Horn at the basic level of music education.

The requirements from Finnish national agency for education and music conservatories are used as a framework when choosing the material and designing exercises for beginners. Five orchestra excerpts that are suitable for a beginner French horn player were chosen for this thesis as an example.

The artistic part of this thesis was a solo concert in the spring 2018 with Turku Philharmonic Orchestra where Lars-Erik Larsson's Concertino for French horn was played.

KEYWORDS:

French horn, orchestra excerpt, beginner, instrument pedagogy, music education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 ORKESTERIOTTEET JA INSTRUMENTTIOPETUKSEN TAVOITTEET	3
2.1 Miksi orkesteriotteita soitetaan?	3
2.2 Musiikin perusopetuksen tavoitteet ja musiikkiopistojen tasosuoritukset	5
2.3 Orkesteriotteet oppimateriaalina	7
3 ORKESTERIHARJOITTEET	9
3.1 Materiaalin valinta ja perusteet	9
3.2 Materiaalin esittely	10
4 POHDINTOJA JA TULEVAISUUTTA	16
LÄHTEET	18

LIITTEET

Liite 1. Tallenne taiteellisesta opinnäytetyöstä

KUVAT

Kuva 1. Eduard Müller: Etüde No. 22

Kuva 2. Michael Holtzel: Horn schule, sivu 9

Kuva 3. Haydn – orkesteriharjoite

Kuva 4. Mahler – orkesteriharjoite

Kuva 5. Wagner – orkesteriharjoite

Kuva 6. Sibelius – orkesteriharjoite

Kuva 7. Stravinsky – orkesteriharjoite

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö koostuu taiteellisesta ja kirjallisesta osasta.

Opinnäytetyöni taiteellisessa osiossa soitin Turun filharmonisen orkesterin solistina keväällä 2018 Lars-Erik Larssonin *Concertinon käyrätorvelle op. 45*. Tallenne tuosta esityksestä on tämän kirjallisen opinnäytetyön liitteenä Turun ammattikorkeakoulun Linnankadun toimipisteen kirjastossa.

Kirjallisen opinnäytetyön aihe on rajattu koskemaan käyrätorvea ja sen opintoja. Käsitelen kirjallisessa opinnäytetyössä orkesteriharjoitteiden käyttömahdollisuuksia musiikin perustasolla tapahtuvassa käyrätorvensoiton opiskelussa. Tähän opinnäytetyöhön valitsemisani orkesteriharjoitteissa olen käyttänyt viitekehyksenä käyrätorven perusopetusta koskevia tasosuoritusvaatimuksia sekä niihin sisältyviä painopisteitä.

Sibeliuksen Karelia-sarjan alku, joka alkaa käyrätorvien sektiosoololla, oli ensimmäinen minulle vastaan tullut orkesteriharjoite. Se oli pakollinen etukäteen valmistettava soitto-tehtävä Tampereen ammattikorkeakoulun pääsykokeissa. En ollut ikinä kuullut tai soittanut kyseistä teosta ja muistan harjoitelleeni sitä todella teknisestä näkökulmasta ajatellen, että kunhan soittaa oikeita ääniä niin varmaan se riittää. En oikein ymmärtänyt orkesteriharjoitteen tarkoitusta pääsykokeessa, kun niiden lisäksi piti soittaa ennakkoon valmisteltu etydi ja solistikappaleita.

Etydit ovat soittoteknisiä kappaleita, joiden tarkoitus on kehittää instrumentin hallintaa ja valmistaa soittaja haastavia orkesterisooloja ja solistikappaleita varten. Usein etydeissä varioidaan tiettyä musiikillista tai soittoteknistä asiaa harjoituksen alusta loppuun. Minulle etydit ovat olleet aina instrumenttiopiskelun vastenmielisin osuus, aivan soittoharrastukseni alusta lähtien. Opettajani kehottivat minua aina tekemään musiikkia myös etydeistä, mutta koska niissä vain toistetaan samaa soittoteknistä asiaa eri sävellillä, minun on ollut vaikeaa kuvitella niihin musiikillisia aineksia.

Noin vuosi sitten yllätyin, kun soittaessani käyrätorven orkesteriotteesta tehtyä etydiä, sen harjoitleminen tuntuikin kivalta ja motivoivalta. Etydi oli Eduard Müllerin etydi viikosta 22 *Etüden für Waldhorn: Heft I* ja se perustui Beethovenin viidennen sinfonian käyrätorvisooloihin ja orkesteriotteisiin (kuva 1). Sinfonian tuttu teema sai minut heti soittamaan ja fraseeraamaan siitä tehtyä etydiä aiempaa musikaalisemmin.

Olin soittanut kyseistä sinfoniaa vuotta aikaisemmin orkesterissa ja minusta tuntui siltä kuin kyseisestä sinfoniasta olisi tehty lyhyempi versio. Tämä sai minut miettimään, miksi en ollut aiemmin törmännyt tällaisiin etydeihin tai harjoitteisiin.

28

Nº 22.

Etüde über das Hornsolo aus der C moll-Symphonie von L.v. Beethoven.

The musical score for Etüde No. 22 is written in 2/4 time and C minor. It consists of four staves of music. The first staff is marked 'Breit.' and 'a tempo', with dynamics 'f' and 'p'. The second staff has dynamics 'p' and 'f'. The third staff is marked 'staccato' and has dynamics 'p' and 'f'. The fourth staff has dynamics 'f' and 'p'.

Kuva 1. Eduard Müller: Etüde No. 22

Minua alkoi kiinnostaa, miksi orkesterisooloja tai orkesteriharjoitteita ei ollut tullut instrumenttiopinnoissani vastaan aikaisemmin kuin vasta ammattiopinnoissa. Nämä edellä mainitut asiat saivat minut esittämään kysymyksiä, joihin pyrin etsimään vastauksia opinnäytetyössäni: Voisiko orkesteriotteista olla hyötyä jo musiikin perustasolla opiskelevalle käyrätorvioppilaille? Onko orkesteriotteista löydettävissä uutta pedagogista materiaalia, joka perehdyttäisi oppilaita myös musiikin ja orkesterikirjallisuuden historiaan? Voisiko orkesteriotteita käyttää soittotunneilla harjoitusmateriaalina ja osana käyrätorven perusohjelmistoa sekä kuuntelukasvatuksen tukena?

2 ORKESTERIOTTEET JA INSTRUMENTTIOPETUKSEN TAVOITTEET

Orkesteriotteet ovat instrumenttikohtaisia otteita orkesterimusiikin kirjallisuudesta. Orkesteriote tai siitä tehty orkesteriharjoite on yleensä jonkin orkesteriteoksen tärkeä soolo tai soittoteknisesti haastava kohta. Orkestereiden koesoitossa pyydetään yleensä soittamaan useita orkesteriotteita soolomateriaalin ohella.

2.1 Miksi orkesteriotteita soitetaan?

Orkesteriotteita aletaan harjoitella vasta ammattiopinnoissa, sillä nämä tulee hallita, jos soittaja hakee orkesterimusiikon töitä. Musiikin ammattiopinnoissa orkesteriotteita edellytetään soitettaviksi instrumentin kurssitutkinnoissa ja joskus myös musiikin ammatillisten oppilaitosten pääsykokeissa. Musiikkiopistojen tasosuorituksiin orkesteriotteita ei ole sisällytetty. (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005)

Orkesteriotteiden merkitys työnhaussa on merkittävä. Orkesterimusiikon työnhaakuun liittyvässä koesoitossa vaaditaan osattavaksi solististen teosten lisäksi suuri määrä orkesteriotteita. Koesoitossa kysytään muutamasta jopa kymmeneen orkesteriotetta. Tarkat tiedot vaadittavista orkesteriotteista lähetetään hakijalle vasta pari viikkoa ennen koesoittoa, joten niiden osaaminen ennalta on välttämätöntä. Orkesteriotteiden osaamisen merkitys on koesoitossa huomattava ja usein työpaikka jää saamatta, jos niiden osaaminen katsotaan puutteelliseksi. (Tapani 1996, 4; Kuusi 2014, 3).

Sibelius-Akatemian hallinnoimassa selvityksessä *Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamistarve – Toive* -hankkeen osaraportissa numero 10 tarkasteltiin suomalaista orkesterilaitosta ja sen tulevaisuuden näkymiä erityisesti orkesterimusiikon osaamisen näkökulmasta. Selvityksessä haastateltiin suomalaisten orkestereiden kapellimestareita.

”Näkisin itse suurimmat koulutukselliset puutteet ohjelmistojen ja tyyli-lajien hallinnassa. Kulttuurin ja musiikintuntemuksen ongelmaa jo sivusimme: se on se rajuin. En tiedä, kun en ole niin kauan ollut vielä tässä bisneksessä, että onko se aina ollut sama juttu, että nuorella ihmisellä on vähän huono tyylien tuntemus. Mutta esimerkiksi Saksassa, jossa kasvatetaan muusikot lähtökohtaisesti orkesterityöhön, repertuaarin ja tyylin tuntemus ovat ihan eri tasolla kuin meillä. – – Ja

se ei voi lähteä mistään muualta, tietenkään, kuin siitä, että muusikot ovat olleet oikealla tavalla suuntautuneita opiskeluaikana.” Hannu Lintu (Pohjannoro 2010, 8)

Kyse ei ole siis pelkästään orkesteriotteiden soittoteknisestä hallinnasta vaan musiikillisten aikakausien, tyylien ja soittoestetiikan tuntemisesta. Orkesterityö on todella nopea tempoista ja ohjelmisto vaihtuu viikoittain. Orkesterisoittajan pitää osata omaksua lyhyessä ajassa uutta ohjelmistoa ja tällöin aikaa orkesterikirjallisuuden opettelulle ei paljon ole. Kapellimestarien mielestä orkesterikirjallisuuden opetteluun liittyvä toimintakulttuuri pitäisi luoda jo ammattiopintojen alkuvaiheessa.

”Tyyliä puuttumista tai koesoittojen stemmaosuuksien vähättelystä ei voi syyttää pelkästään muusikon asennetta. Se liittyy myös koulutukseen. Jostain se asennekin pitää minun mielestäni koulutuksessa tulla. Opettajien on hyvä katsoa itseään peiliin. Että opetetaanko todella pelkästään soittamaan sitä soitinta, jonnekin tietyn mallin mukaisesti, välittämättä siitä, että tuntee, oppiiko opiskelija tuntemaan kaikki ne mahdollisuudet mitä soittimella on, orientoitua musiikkikirjallisuuteen, että mitä se pitää sisällään. Minun mielestäni asenne pitää tulla myös opettajilta siihen että, ”hei samalla kun sä nyt harjoittelet, niin kuuntelepa se sinfonia, tai kuuntelepa toi kamarimusiikkiteos”, ihan riippumatta siitä että soittaako se ihminen sitä itse vai ei.” John Storgårds (Pohjannoro 2010, 9)

Orkesterimusiikin alalla nähdään puutteellisuuksia tyylien tuntemuksessa ja orkesterirepertuaarin osaamisessa. Voidaan siis hyvällä syyllä kysyä: onko soitonopiskelijalla tarpeeksi aikaa perehtyä soittojen teknisen hallinnan ja soolorepertuaarin lisäksi oman instrumenttinsa orkesterikirjallisuuteen, jos orkesteriotteiden opiskelu aloitetaan vasta ammattiopinnoissa?

Tällä hetkellä toisen asteen muusikon ammattitutkintoon tähtäävien opintojen kesto on 2-3 vuotta riippuen aikaisemmista opinnoista. Musiikkipedagogin ammattikorkeakoulutus kestää neljä vuotta ja musiikin kandidaatin ja maisterin opintojen pituus on Sibelius-Akatemiassa yhteensä viisi ja puoli vuotta (Sibelius-Akatemia 2019; TAMK 2019). Suorittaakseen alemman korkeakoulututkinnon soittajan täytyy opiskella vähintään neljä vuotta, jolloin soittojen teknisen hallitsemisen lisäksi opiskeluaikaa kuluu pedagogisten taitojen ja muiden ammattiopintojen omaksumiseen.

Mielestäni orkesterikirjallisuuden hallinta ja tuntemus ovat tarpeen myös siinä tapauksessa, kun soitonopiskelun tavoitteena ei ole työ orkesterissa vaan instrumenttipedagogina. Soitonopettajien on ensisijaisen tärkeää tuntea instrumenttikohtainen orkesterikirjallisuus, sillä he kouluttavat tulevaisuutemme orkesterimuusikkoja. Oma kantani on, että orkesterikirjallisuus pitäisi tuoda osaksi instrumenttiopintoja jo musiikin perustalla.

2.2 Musiikin perusopetuksen tavoitteet ja musiikkiopistojen tasosuoritukset

Opetushallituksen laatima taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma sisältää tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä taideaineiden opetukseen. Nämä sisällöt ja tavoitteet muodostavat taiteiden perusopetuksen ja toimintakulttuurin perustan (Opetushallitus 2017, 8). Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelmassa on listattu muun muassa seuraavat tavoitteet ja sisällöt.

- tutustuttaa oppilas valitsemaansa instrumenttiin tai instrumentteihin
- ohjata oppilasta harjoittelemaan soittamisen, laulamisen ja yhteismusisoinnin perustaitoja
- ohjata oppilasta musiikin merkitsemistapojen ymmärtämiseen ja lukemiseen
- ohjata oppilasta toteuttamaan oma osuutensa osana musiikillista kokonaisuutta
- ohjata oppilasta kuuntelemaan musisointiaan ja hahmottamaan musiikkia kuulonvaraisesti
- opastaa oppilasta havainnoimaan myös muiden oppilaiden musisointia
- ohjata oppilasta käyttämään musiikin hahmottamistaitojaan musisointinsa tukena
- ohjata oppilasta kuuntelemaan omaa musisointiaan myös osana musiikillista kokonaisuutta
- tukea oppilasta kasvamaan aktiiviseksi ja motivoituneeksi musiikin kuuntelijaksi
- kannustaa oppilasta kuuntelemaan musiikkia monipuolisesti

(Opetushallitus 2017, 41–44)

Musiikin perusopetuksen opetussuunnitelmaan on siis sisällytetty musiikin perustaitojen harjoittamisen lisäksi tavoitteita musiikin hahmottamisen kehittämiseen. Musiikin hahmotustaitojen odotetaan tukevan näin ollen oppilaan musiikillisia ilmaisutaitoja.

Opetushallituksen laatimat kansallisen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat musiikkioppilaitosten toimintaa. Opetushallituksen laatimien opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta musiikkioppilaitokset laativat omat oppilaitoskohtaiset opetussuunnitelmansa, joissa määritellään tarkemmin opetuksen järjestämiseen liittyvät asiat. (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2013)

Suomen musiikkioppilaitosten liitto on laatinut instrumenttikohtaiset perustason ja musiikkiopistotason tasosuoritusten sisällöt sekä arvioinnin perusteet. Käyrätorven tasosuorituksia on perus- ja musiikkiopistotasolla perustasot 1–3 sekä musiikkiopistotaso (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005). Tasosuoritusten sisällöissä ei mainita erikseen orkesteriotteita.

Soittonnostuksen herättämistä ja hyvän musiikkisuhteen ylläpitämistä pidetään tärkeänä. Tasosuorituksilla halutaan rohkaista oppilasta oman musiikillisen identiteetin etsimiseen. Opettajan ja oppilaan suositellaan suunnittelevan tasosuoritukset yhdessä niin, että ohjelma noudattaa keskimäärin kyseisen tason sisältösuosituksia.

Tasosuoritukset koostuvat ohjelmistoon sisältyvistä sävellyksistä ja asteikko- ja primavista –soitosta sekä etydistä tai etydinomaisesta teoksesta. Kaikkiin tasosuorituksiin kuuluu käyrätorvella transponointia. Tasosuorituksen ohjelmisto-osuus suositellaan esitettäväksi konsertissa tai sen omaisessa tilanteessa. Yhteismusisoinnin katsotaan olevan oleellinen osa opiskelua ja esimerkiksi kamarimusiikin muodossa se voi muodostaa osan tasosuorituksen ohjelmasta (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005).

Suomen musiikkioppilaitosten liitto on koostanut myös ohjelmistoluettelon käyrätorvelle, mutta siinä ei mainita orkesteriharjoitteita. Se sisältää ainoastaan etydi- ja teosehdotuksia (Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005).

Tasosuorituksilla ja niiden pitkäjänteisellä harjoittelemisella pyritään kehittämään oppilaan soiton varmuutta ja ilmaisukykyä. Nämä seuraavat poiminnat käyrätorven tasosuoritusten tavoitteista ovat sellaisia, joita orkesteriharjoitteiden soittaminen minun mielestäni voisi edistää. Oppilas:

- kiinnostuu musiikin kuuntelemisesta
- kykenee tuomaan esiin kappaleen luonnetta ja tunnelmaa
- saa lisää valmiuksia fraseeraukseen sekä teknisiin ja taiteellisiin perustaitoihin
- kykenee hahmottamaan harjoittelemiensa teosten musiikillisia rakenteita ja kokonaisuuksia
- kuuntelee musiikkia ja tutustuu eri tyylikausien musiikkiin sekä kuuntelemalla että soittamalla
- kykenee tulkitsemaan eri aikakausien musiikkia
- oppii korjaamaan äänenlaatua sekä sävelpuhtautta
- oppii tukittujen äänten perusteita

- ottaa osaa yhteismusisointiin ja kykenee toimimaan ryhmän jäsenenä

(Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005)

2.3 Orkesteriotteet oppimateriaalina

Orkesteriotteita käsittelevät aiemmat tutkimukset ovat opinnäytetöitä, joissa käytiin läpi koesoittotilanteita ja niissä kysyttävää soittomateriaalia. Opinnäytetyöt käsitelivät orkesteriotteita osana työnhakuprosessia ja käsitelivät vain ammattilaisille tai ammattiin tähtääville opiskelijoille suunnattua soitto-ohjelmistoa. Myös kaikki orkesteriharjoitteiden oppimateriaalit ja julkaisut on suunnattu koesoittotilanteita varten.

Orkesteriotteiden pedagogisista mahdollisuuksista en löytänyt olemassa olevaa tutkimusaineistoa. Orkesteriotteisiin perustuvaa pedagogista alkeismateriaalia löysin hyvin vähän. Ne ovat käyrätorven soittovihkoihin sisällytettyjä yksittäisiä lyhyitä orkesteriotteita, joissa havainnollistetaan soittoteknisiä haasteita orkesterimusiikissa. Esimerkiksi Michael Holtzelin käyrätorvikoulussa orkesteriotetta käytetään demonstroimaan transponoinnin vaihtumista kesken teoksen Beethovenin kolmannessa sinfoniassa (kuva 2). Useat käyrätorvikoulut sisältävät tutuista klassisista sävelmistä tehtyjä soittoharjoitteita, mutta nämä eivät ole teemoja, jotka olisi alun perin sävelletty käyrätorvelle tai soitettu käyrätorvella.

Beethoven schrieb in der Durchführung des 1. Satzes der Eroica (3. Sinfonie in Es-Dur) dem 1. Horn ein Solo in F-Dur, was auf dem gerade verwendeten Es-Horn nicht möglich war. Er gab dem Hornisten deshalb vor dem Solo 41 Takte Pause, damit er seinen Es-Bogen abnehmen und den F-Bogen aufstecken konnte und ließ ihm nach dem Solo eine noch längere Pause, um die Bogen wieder von F auf Es umzutauschen:

Kuva 2. Michael Holtzel: Horn schule, sivu 9

Löysin vain yhden tutkimuksen, jossa instrumentin orkesterimateriaalia käsitellään perustason instrumenttiopetuksessa. Kyseessä on Pigga Kangaksen opinnäytetyö, jossa

huilun orkesteri- ja soolomusiikkia tuotiin osaksi soitinopiskelua. Tässä tapaustutkimuksessa oppilaat saivat kuunneltavakseen levyjä, joissa oli huilumusiikkia eri aikakausilta. Kyseessä oli kuitenkin kuuntelukasvatuksellinen näkökulma, eikä kuunneltuja orkesteriotteita tai niiden osia opeteltu soittamaan tunneilla.

Kangas mainitsee opinnäytetyössään, että kun soitinopiskelijat kuuntelivat vapaa-ajallaan sillä instrumentilla soitettua musiikkia, mitä itsekkin opiskelivat, se edisti heidän musiikillista ilmaisuansa ja motivaatiota soittamiseen. Parempi musiikin hahmotuskyky helpotti myös heitä ymmärtämään, miksi tietyt kappaleet soitettiin eri tavalla kuin toiset. Aikakausien välisten soittotekniikoiden ja tyylien erottaminen oli helpompaa lapsille, kun heillä oli kuuntelemisen kautta kokemusta aiheesta (Kangas 2007, 27–28).

Kangaksen tapaustutkimus vahvisti käsitykseni siitä, että soitinopiskelijat hyötyisivät suuresti, kun opetukseen otettaisiin mukaan alusta lähtien orkesterimusiikkia kuuntelukasvatuksen lisäksi myös soittamisen muodossa. Instrumentille sävelletyn orkesterimusiikin kuuntelu ja soittaminen lisääisivät musiikillisten tyylien ymmärtämistä ja orkesterimusiikin osuutta musiikillisessa ohjelmistokokonaisuudessa. Myös instrumentin kehittyminen historiallisessa kontekstissa voisi avautua uudella tavalla, sillä esimerkiksi käyrätorvi on kehittynyt vuosisatojen saatossa huomattavasti, ja tämä on vaikuttanut sille sävellettyyn materiaaliin.

3 ORKESTERIHARJOITTEET

3.1 Materiaalin valinta ja perusteet

Orkesterikappaleista oli vaikeaa löytää helppoja perustasolle soveltuvia orkesteriotteita käyrätorvelle, koska olemassa oleva pedagoginen oppimateriaali on suunnattu ammatillisille ja ammattiin tähtääville soittajille. Tästä syystä valtaosa olemassa olevista oppimateriaaleista on soittoteknisesti haastavaa. Orkesteriotteet ovat yleensä nopeassa tempossa, rytmisesti haastavia tai niiden ääniala on todella laaja.

Ymmärsin kuitenkin tutkiessani orkesteriteoksia kokonaisuutena, että yksi orkesteriote ei ole koko teos. Usein orkesteriteoksista löytyy myös pienempiä tai helpompia sooloja, jotka soveltuvat alkeismateriaaliksi. Orkesteriteoksen tunnettu, mutta alkeismateriaaliksi liian vaikea, soolo tai orkesteriote voidaan tuoda esiin kuuntelukasvatuksen avulla, vaikka teoksesta opeteltaisiin soittamaan muita sooloja.

Orkesteriotteiden ja niistä tehtyjen orkesteriharjoitusten opettamisessa ensisijaisen tärkeää on niiden liittäminen kuuntelukasvatukseen. Teoksen kuuntelun ja myös oman soittamisen kautta oppilas oppii musiikin tyylihistoriaa, sävyjä ja nyansseja. Oppilas kuulee myös omaa instrumenttiaan osana orkesteria ja kamarimusiikkia, eikä vain soolosoittona.

Tein viisi erilaista orkesteriharjoitetta, jotka kaikki perustuvat johonkin tärkeään käyrätorven orkesteriotteeseen. Pyrin siihen, että kaikki harjoitteet olisivat tyyliltään erilaisia ja edustaisivat eri aikakausia. Halusin myös harjoitteiden tukevan opetussuunnitelman mukaista oppimista. Lisäksi halusin harjoitteiden valinnassa huomioida tasosuorituksissa tarvittavia soittoteknisiä taitoja, musiikillisia sisältöjä ja yhteissoittomahdollisuuksia.

Kansainvälisen käyrätorviseuran internetsivuilla on Daren Robbinsin kokoama valikoima tärkeimpiä ja useimmin koesoitoissa kysytyjä orkesteriotteita. Robbins on koonnut kyseiselle sivulle neljäkymmentäkuusi tärkeintä otetta, joista jokaisesta on sivustolla myös useita äänitallenteita eri orkestereiden esittämänä (International Horn Society 2019).

Valitsin neljä orkesteriotetta Robbinsin koostamasta materiaalista. Viidenneksi esimerkiksi valitsin Sibeliuksen Karelia-sarjan alun, joka alkaa käyrätorvien sektiosoololla, jotta mukana olisi esimerkki myös suomalaisesta orkesterikirjallisuudesta. Toisin kuin itseäni inspiroinut Müllerin Beethoven-etydi, en lähtenyt sovittamaan orkesteriotteita etydeiksi. Pyrin löytämään orkesteriotteita, jotka kelpaisivat sellaisenaan tai hyvin pienillä muutoksilla orkesteriharjoitteiksi.

Orkesteriotteiden sävellajeja en vaihtanut harjoitteissa helpompiin, jotta kuulokuvan pysy ennallaan. Näin soittonäytteiden tai orkesteriteosten kuunteleminen tallenteilta ei häiritse sävelkorvaa tai ole ristiriidassa myöhemmissä soitto-opinnoissa. Liian korkeiden tai matalien stemmojen soittamista olen helpottanut oktaavisiirrolla. Lisäksi säilytin alkuperäisessä nuotissa olevat tempo- ja tyylimerkinnot.

Sektiosoolot mahdollistavat yhteissoiton opettajan kanssa tai isommalla käyrätorviryhmällä. Vaikka soitonopettaja soittaisi varsinaisen soolon voidaan silti kyseisen harjoitteen myötä opetella yhteissoittoa. Opintojen edetessä oppilas voi opetella myös haastavamman stemman. Joka tapauksessa oppilaalle jää orkesteriharjoitteen soittamisesta kuulokuva ja yhteys historialliseen kontekstiin voi muodostua.

3.2 Materiaalin esittely

Esittelen orkesteriharjoitteet aikakausijärjestyksessä. Kerron lyhyesti olenko tehnyt harjoitteisiin muutoksia alkuperäisestä orkesteriotteesta, orkesterisävellyksen historiaa ja minkä tasoiselle oppilaalle harjoitteet soveltuvat.

Ensimmäinen orkesteriharjoite (kuva 3) on Haydnin sinfoniasta no. 31, joka on saanut lempinimensä ”Hornsignal” siihen kirjoitettujen runsaslukuisten torvisignaalien vuoksi. Klassisen aikakauden ajan orkesterit olivat pieniä verrattuna nykyajan orkestereihin. Haydn kirjoitti tähän sinfoniaan neljä käyrätorvistemmaa, kun yleensä niitä oli vain kaksi (Michael Lewanski 2014). Sinfonia alkaa tällä sektiosoololla, jossa ykköskäyrätorven soittajalla on signaalimainen solo. Tuohon aikaan on soitettu vielä luonnontorvella ja siksi orkesteriote transponoidaan in D.

Olen tiputtanut koko orkesteriotteen oktaavilla alaspäin ja yhdistänyt kaksi stemmaa yhdeksi. Orkesteriharjoite on in D, mutta kun vielä harjoitellaan transponoinnin alkeita, voidaan harjoitella soittamalla harjoite ensin luonnontorven äänillä in F. Tästä voidaan

jatkaa tekniikan kehityttyä alaspäin in E, Es jne. Orkesteriharjoite on myös oikein hyvä artikulaatio- ja intonaatioharjoitus ja esimerkki klassisen aikakauden soittotyylillä. Orkesteriharjoitteen helpoimmat stemmat sopivat aloittelevalle soittajalle, mutta edistyneempi oppilas voisi soittaa jo ykkösstemmaa.

Symphony No. 31 "Hornsignal"

Haydn

Allegro

The image shows a musical score for three Horns in D. The tempo is marked 'Allegro'. The first three staves are for the Horns, each starting with a forte (f) dynamic. The score is in 3/4 time. The first system contains five measures. The second system starts at measure 6 and includes piano (mp) and pianissimo (pp) dynamics. The third system starts at measure 11 and ends with a double bar line.

Kuva 3. Haydn – harjoite.

Gustav Mahlerin ensimmäisessä sinfoniassa on tunnettu mollissa kulkeva Jaakko kulta –teema. Tämä melodia on kirjoitettu myös käyrätorvisektiolle ja on usein matalan torven (2. ja 4. käyrätorvi) koesoitossa kysyttävä orkesteripaikka.

Kirjoitin tämän orkesteriotteen (kuva 4) soitettavaksi opettajan kanssa, sillä alempi stemma on hyvin matala. Oppilaan stemma on helppoa äänirekisterissä, mutta haas-

teena on ”vaikeampi” sävellaji. Melodia kulkee oktaaveissa ja siksi tämä on oiva harjoite intonaation kuuntelemiseen. Orkesteriharjoitetta voi soittaa myös kaanonissa. Tämän harjoitteen on myös tarkoitus saada oppilas myös tulkitsemaan musiikkia selkeästi, mutta mystisesti.

Symphony No. 1

Horn in F Mahler

Oppilas

Opettaja

pp

5

Kuva 4. Mahler – harjoite.

Short call on yksi tunnetuimmista käyrätorvisooloista orkesterikirjallisuudessa. Se on torvisignaali Richard Wagnerin oopperassa *Götterdämmerung* – Jumalten tuho, joka on Nibelungin sormus -tetralogian viimeinen osa.

Tätä orkesteriharjoitetta on siirretty oktaavilla alaspäin. Tekninen haaste on saada orkesteriharjoitteesta kevyen ketterän kuuloinen ja oppia käsittelemään rytmiä musikaalisesti (kuva 5).

Short call

Wagner

Vivace

Horn in F

f *lungo*

8 5

3/4

Kuva 5. Wagner – harjoite.

Jean Sibeliuksen Karelia-sarja alkaa käyrätorvien sektiosoololla. Ensimmäisen osan teema soitetaan ensin torvi "auki" ja tämän jälkeen kädellä tukkien. Musiikin perustaso 3:sen tasosuorituksen tavoitteisiin kuuluu, että käyrätorvioppilas osaa tukkeamisen perusteet. Lisäksi tämän orkesteriharjoitteen kanssa voidaan opetella intonaatiota, sointujen puhdistamista ja artikulaatiota. Alemmat stemmat ovat verrattain helppoja, jos tukkimisen jättää pois. Täten tämä harjoite sopii myös soitettavaksi aloittelevien torvistienkin kanssa.

Karelia-sarja

Horn in F

Sibelius

The musical score for the Horn in F part of the Karelia-sarja by Sibelius is presented in three systems. The first system (measures 1-12) begins with an 'open' instruction and a piano (*p*) dynamic. The second system (measures 13-22) starts with an 'open' instruction and a mezzo-forte (*mf*) dynamic. The third system (measures 23-30) begins with a 'stopped' instruction and a piano (*p*) dynamic, followed by an 'open' instruction and a mezzo-piano (*mp*) dynamic. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Kuva 6. Sibelius – harjoite.

Igor Stravinskyn säveltämä Firebird – Tulilintu on vahvasti venäläisen kansanmusiikin sävyttämä baletti, jota nykyään kuullaan lähinnä orkesterikonserteissa. Tämän orkesteriharjoitteen äänirekisteri ei ole laaja eikä tempo ole nopea, mutta sen haasteena on saada käyrätorvelle ominaiset kauniit legatofraasit vaivattoman kuuloisiksi.

Firebird

Stravinsky

Lento maestoso $\text{♩} = 54$

Horn in F

p dolce, cantabile

5

Kuva 7. Stravinsky – harjoite.

4 POHDINTOJA JA TULEVAISUUTTA

Opinnäytteeni myötä perehdyin käyrätorven orkesterikirjallisuuteen, soittonäytteisiin ja musiikkiopistojen opetussuunnitelmiin sekä instrumenttikohtaisiin tasosuorituksiin. Opin myös lisää koesoittoikäytännöstä ja orkesterialan tulevaisuuden tarpeista. Oli valaisevaa ymmärtää, että pelkkä soittimen tekninen hallitseminen ei ole kaikki kaikessa, vaan musiikillisella ymmärryksellä ja tyyliäajulla on suuri merkitys musiikkialan töitä haettaessa.

Soitonopetuksessa kannattaa huomioida myös sosiaalisten medioiden ja suoratoistopalveluiden (Spotify, Youtube ym.) hyödyntämismahdollisuudet. Soitonopettajien olisi hyödyllistä tehdä linkkilistoja, joita he voivat tarjota soitto-oppilailleen kuunneltavaksi osana soitonopiskelua. Kaupunginorkestereiden konserttiohjelmistoja kannattaisi myös hyödyntää rohkaisemalla soitto-oppilaita kuuntelemaan konsertteja ja tutustuttaa oppilaita kyseisiin teoksiin myös soittotunneilla.

Valitettavasti en päässyt testaamaan valitsemiani orkesteriharjoitteita käytännössä omien soitto-oppilaitteni kanssa. Toisten käyrätorvipedagogien kanssa käymäni keskustelut orkesteriotteiden käytöstä perustason soitonopetuksessa olivat kuitenkin erittäin kannustavia. Kangaksen tutkimus kuuntelukasvatuksen hyödyistä instrumenttiopetuksessa antoi minulle myös rohkaisua ja uskoa siitä, että olen oikeilla jäljillä, kun peräänkuulutan sitä, että orkesterikirjallisuus pitäisi tuoda osaksi instrumenttiopintoja jo musiikin perustasolla.

Internetistä on nykyään helppo löytää äänitallenteita ja nuottiesimerkkejä orkesterinäytteistä. Orkesteriotteisiin erikoistuneita sivuja on lukuisia ja paljon kokonaisia tekijänoikeusvapaita teoksia on sähköisesti ladattavissa jopa partituureineen. Vaikka musiikkimateriaalia, jota voisi hyödyntää soitonopetuksessa, on tarjolla paljon, moni hyödyllinen musiikkiesimerkki tai pedagoginen soitonopetuksen menetelmävaihtoehto jää varmasti opetuksessa hyödyntämättä soitonopettajien kiireiden takia. Soittotunneille valitaan usein sitä oppimateriaalia, mitä on valmiiksi julkaistu, kustannettu, helposti saatavilla tai mitä opettaja itse on soittanut aikaisemmin opinnoissaan.

Tulevaisuudessa haluaisin tehdä kokonaisen orkesteriotteista muokatuista harjoitteista koostuvan oppikirjan, joka olisi suunnattu yksinomaan aloitteleville soittajille. Kirjassa

yhdistyisivät etydit, musiikinhistoria ja kuuntelukasvatus. Oppikirjassa käsiteltäisiin musiikkiesimerkkien ohella myös käyrätorven historiallista kehitystä soittimena.

Uskon, että valmiista orkesteriharjoitteita sisältävästä oppikirjasta hyötyisi moni musiikkipedagogi ja varsinkin ne, joilla ei ole orkesterimuusikon kokemusta. Väittäisin myös, että valmis opetusmateriaali päätyisi helpommin opetuskäyttöön. Ehkä sen myötä lapset voisivat saada kipinän klassisen orkesterimusiikin kuunteluun tai kiinnostua orkesterista jopa mahdollisena työpaikkana.

LÄHTEET

Hoeltzel, Michael 1981. Hornschule, Band 1. Nuottivihko.

International Horn Society. Orkesteriotteet koostanut Daren Robbins. <https://www.hornso-ciey.org/hornexcerpts-org> (Viitattu 9.4.2019)

Kangas, Pigga 2007. *Soitan, mutta kuuntelenko? 10-15 -vuotiaiden huilunsoiton opiskelijoiden klassisen musiikin kuuntelukokemukset*. Opinnäytetyö.

Kuusi, Virva 2014. *Lyömäsoittaja koesoitossa – Lautakunnan jäsenten käsityksiä koesoitossa soitettavista orkesteriotteista*. Opinnäytetyö.

Lewanski, Michael 2014. Internet-blogi. <http://www.michaell-wanski.com/blog/2014/11/17/haydn-symphony-no-31-hornsignal-and-sibelius-symphony-no-3> (Viitattu 25.11.2019)

Müller, Eduard. Etüden für horn, hefte 1. Etydi numero 22. Nuottivihko.

Pohjannoro, Ulla 2010. *”Rima nousee koko ajan”* Musiikkialan toimintaympäristöt ja osaamis-tarve – Toive, osaraportti 10. Sibelius-Akatemian selvityksiä ja raportteja 10/2010 Luettavissa osoitteessa: http://www2.siba.fi/toive/userfiles/media/Rima_nousee_koko_ajan.pdf (Viitattu 27.11.2019)

Opetushallitus 2017. *Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perus-teet 2017*. Luettavissa osoitteessa https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186919_tai-teen_perusopetuksen_yleisen_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1.pdf (Viitattu 26.11.2019)

Sibelius-Akatemia. Tutkinnot ja opetussuunnitelmat. <https://www.uniarts.fi/tutkinnot-ja-opetus-suunnitelmat> (Viitattu 26.11.2019)

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005. *Käyrätorvi – tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin pe-rusteet*. Luettavissa osoitteesta <https://drive.google.com/drive/folders/0BwPy3NTmXxqQYIE1UUhrbUI4M1U> (Viitattu 21.11.2019)

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2005. *Käyrätorvi – ohjelmistoluettelo*. Luettavissa osoit-teesta: <https://drive.google.com/drive/folders/0BwPy3NTmXxqQVGJxQWp5YWU0NkE> (Viitattu 27.11.2019)

Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry 2013. Esite Suomen musiikkioppilaitosten liiton toimin-nasta. Luettavissa osoitteesta http://www.musicedu.fi/wp-con-tent/uploads/2017/01/sml_esite_valmis.pdf (Viitattu 25.11.2019)

Tampereen ammattikorkeakoulu. Musiikin koulutusohjelma. <https://www.tuni.fi/fi/tule-opiskele-maan/musiikin-tutkinto-ohjelma-musiikkipedagogi> (Viitattu 21.11.2019)

Tapani, Esa 1996 *Käyrätorven koesoittokäytäntö Suomessa*. Sibelius-Akatemian kirjallinen työ.

Liite 1

Opinnäytetyöni taiteellisessa osiossa soitin Turun filharmonisen orkesterin solistina keväällä 2018 Lars-Erik Larssonin *Concertinon käyrätorvelle op. 45*. Tallenne tuosta esityksestä on tämän kirjallisen opinnäytetyön liitteenä muistitikulla Turun ammattikorkeakoulun Linnankadun toimipisteen kirjastossa.